

iz tega pisma le tiste verstice, ki zadevajo ljudske šole. Reči moramo, da v malih teh versticah se razodeva velika modrost kraljeva, ki je dobro spoznal namen ljudskih šol. Čujmo, kaj je rekel o tem: „Začetne šole so vselej krive tega, ako mladi ljudje nič ne znajo. V ljudskih šolah po kmetih je dosti, da se mladina brati, pisati in rajtati nauči in pa vse tisto, kar ji glavo odprè za nje prihodnji kmečki stan. To je potrebno za vsacega, kdor je človek. Več pa ni treba, da bi kmečki ljudje znali, sicer leté v mesta, in zapustivši svoj stan hočejo sekretarji in Bog vé kaj še v mestu biti. Zato je treba, da se šolski nauk v ljudskih šolah tako osnuje, da se mladina vsega nauči, kar za svoj stan potrebuje, da se lahko kaj zboljša, in lože svoj kruh služi in domá ostane, ne pa da s kmetov uide in se potem po mestih klati“.

Precej smešno pa je, kar učiteljem zastran keršanskega nauka priporoča, rekoč: „Učitelji naj se trudijo, da ljudje so iz celega serca udani svoji véri, in da jih tako deleč pripravijo, da ne kradejo in ne ubijajo; tatvinstvo sicer nikdar nehale ne bo: to je že ukoreninjeno v človeško natoro, zakaj vse ljudstvo rado krade, in tudi drugi ljudje kradejo radi in zlasti taki, ki so pri kasah in ki imajo sicer priložnost krasti“.

Jezikoslovna zastavica.

Vrednik „Novic“ ima v svoji zbirki tudi Bilcov rokopis, kateri, v nemškem, slovenskem in talijanskem jeziku izdelan, se veli „Slovan“. Jezikoslovcem dobro znani gosp. France Bilc je bil takrat kaplan v Ternovem na Notranjskem, ko je spisal to delo, v katerem svetuje vsim evropskim narodom „edine nove ali popravljene latinske čerke“ in ga je Njih veličanstvu cesarju Francu pokloniti želel. Pregledovaje unidan ta rokopis zadenem na pretres številnic „tisuč“ in „jezar“ (tavžent). Naj čujejo častiti bravci, kaj pravi rajniki Bilc od teh besed, ktere ste sicer tudi v naših knjigah in časnikih navadne, med ljudstvom pa se vendar tako pogostoma ne slišite, kakor ponemčeni tavžent. Bilc piše o tem takole: „Nemška številnica t a u s e n d in slovanski t i s u č morate biti edine korenine, ker se besedi te glasite zlo enako. Tisuč in jezar ste pri Slovanih naj večje številnice. Tisuč je gotovo tavžent; jezar pa je, česar sem se po natanjnejšem zasledovanju prepričal, vse kaj družega, in pomeni pri južnih Slovanih sicer naj večjo, pa negotovo številnico. Prosti Slovenec ni vaje tako deleč šteti, zato ne vé natančno določiti: koliko prav za prav pomeni jezar; tisuč mu je gotovo tavžent, ker do tavžent mu je treba večkrat šteti. Kaj družega tedaj utegne ta naj večja, pa ne gotova številnica pomeniti, kakor milijon? Tisuč in jezar ne morete pri edinem ljudstvu edinega števila zaznamovati. Verjetno je tedaj, da jezar je milijon. Kdor sledi po izviru in korenini te besede, bo zasledil, da je zložena iz jen (eden, ein) in zar (dolga čerta ali linija); zavolj lepoglasja je n izpušen, in tedaj se namesto jenzar govori jezar. Slovani so v številjenji, ko so prišli do milijona, zraven družih čert (znamenj števil) berž ko ne napravljali prav dolgo čerto in to so rabili za zaznamek milijona, zakaj še zdaj delajo take čerte, kadar številijo, zraven pa stavijo rimske številke. Na naj dalji meji Notrajskega pomeni „jezar“ gotovo „milijon“.

Tako piše Bilc. Al bojo poterdili Notrajnci to, kar on za gotovo pripoveduje zastran številke jezar (jezer f. ali jezero n.)? — Gosp. prof. Metelko pravijo v slovnici svoji, da horvaško jezero (tausend) izvira iz ogerškega ezer, tisuč (tudi tausend) pa iz gotiškega Thusund (in od tod tudi nemški tausend). Krajncu ni neznana številka tisuč, pa v jezi pravi tudi jezero, na priliko: tri sto jezero (hudičev)! Tma v pomenu deset

tavžent (*μνοιας*) ni več na Krajskem v navadi, še pa v pomenu „silo velika množina“, na priliko: „tma vojšakov“.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Od sv. Marjete pri Pesnici na Štajarskem 7. sept. Letos so naš preuzvišeni sekavski knezoškof Otokar Maria grof Atems pervokrat vès slovenski del svoje škofije prehodili in sv. birmo delili. Začeli so v Slivnici in odtod so šli k sv. Trojici in sv. Barbari v Haložah, na Zaverče, k sv. Marjeti pri Dornavi, kjer so tudi povekšano cerkev posvetili, k sv. Trojici v slovenskih Goricah, kjer so zraven birmovanja štiri oltare vñovič žegnali, in odtod so se peljali 27. aug. memo sv. Lenarta in sv. Marjete pri Pesnici, kjer so cerkvi ogledali in sv. blagoslov podelili, v Jarenino, odtod pa 28. aug. domú na Sekavo. Z naj večo svečanostjo, pri kateri smo bili nazoči, je svojega višjega pastirja sprejela jareninska fara, ki se pod vodstvom svojega dušnega oskerbnika, visokovrednega kanonika in tehanta gosp. Čepeja verlo obnaša. Dolga procesija duhovnov in ljudstva, pokanje možnarjev, godba in zvonjenje je oznanovalo v pondelj večer prihod višjega pastirja in veliki praznik za torek. V torek jutro se je zbralo 56 duhovnov, ki so gosp. škofa spremljali v krasno okinčeno cerkvo, kjer so svitli knez po sv. maši v slovenskem jeziku sv. duha molili in ljudstvo nagovarjali, potem pa 965 otrok birmali. Svojega dušnega višjega pastirja v domačem jeziku govoriti čuti, je toliko veselja uzročevalo, da so debele solze igrale po obrazu marsikterega sivčeka, ki še ni pomnil, da bi bil slišal kadaj kterege domačega škofa tu slovenski govoriti. Bog nam daj več tacih dni dočakati in naše prosto ljudstvo bo za svojo materno besedo živo vneto. Drugikrat bodem „Novicam“ od konecletnih šolskih preskušinj tega kraja kaj povedal; saj so one še malo povedale ali celó nič, kako je v naših ljudskih šolah.

Juri P. Tonekov.

Iz Laškega (Tüffer) 11. sept. Nemila kolera zapušča polagoma bregovje Save in južno mejo Štajarskega, ter se pomikuje poleg Savine proti Celju. Memogredé obišče kako čuvajnico na železnici, napada v njej čuvaja ali ženo ali otroke njegove; pa naj divjá, kakor ji drago, morivka, kamor smo koli v začetku bolehanja došli, oteli smo ji skorej vse bolnike. Zanimivo je pa, kako vse kote in zavetja, visoke gore in nizke doline obhodi ta gerda potepuhinja. Tako je došla na prijetno goro blizo laškega terga, kjer lepa cerkvica svete Jederti stoji, obilo sadoo drevje okolico kinča, pa milo podnebje veje nad zelenim ohribjem. Ob enem podala se je v podzemeljsko tmino v Govcah, kjer pridni rudarji kopljejo černi premog, pa ločenim od sončnega dneva in govora ljudi se še ne dozdeva, kaj nad njimi se godí, alj da hudo jim žuga neznano strašilo.

J. Š.

Iz Kočevja 9. sept. Drugi dan tega mesca so dospeli v naše krajine visoko spoštovani gospod deželni poglavar grof Chorinsky tukajšne bolnike obiskat. Kako verlo so se tudi tukaj obnašali, ni nam treba na dolgo in široko praviti bravcem našim; samo ta modri svet prečastitega gospoda naj razglasim, ki ga bo pač poterdil vsakteri, kateri vé, kje naj huje razsaja kolera; rekel je namreč: „da naj se revežem že prej pomaga, kot jih nemila azijatiška razposajenka napade! — Od Kočevja se le malo od kolere sliši po „Novicah“, al danes grozno žalostinko naznanujemo: V naši fari štejemo od 1. augusta dosihmal 120 novih gomil, in zdaj se je še le prav vgnjezdila! Ako bi bili Kočevjarji 57. do 60. list „Novic“ zastran „kolere“ si zapomnili, ne bi bila taka. „Komur ni svetovati ni pomagati“ je resničen pregovor Bolj ko dežuje, toliko več ljudi postopa brez obuval, in več ko se o škodljivosti pijanstva prepoveduje, toliko več štejemo žganjopivcov; to je še dobro, da ga prodaj

javci v prid svojega žepa z vodo kersté. Hvale vredna je pa vseskozi neutrudljivost visokovr. gg. kaplanov Franceta Švetlin-a, Janeza Kraškovic-a in Šimna Pleničar-ja v njih poklicu; prva dva sta včeraj za kolero zbolela, pa nista zlo nevarna. J. Eržen.

Iz *Postojnske okrajne* 13. sept. N. N. Kolera je bila v okolici naši res huda in je še. Politični okraj postojnski šteje kakih 11.400 duš, in nekteri dan je po 30 merličev. Na Krasu so pokopališa vse premajhne, in ker zemlje obilno ni, se trupla ne morejo dosti globoko pogrezniti, tudi eden in isti grob za družega prebivavca kmalo zopet na versto pride. Pri tacih okolišinah onemore vsaka lekarska pomoč, in toliko bolj je zastoj, ker postrežbe celó nobene ni, revšina pa ljudstvo čez silo tare. Od bolnika bežijo kot od kužnega, ne obljube, ne darila, ne žuganje in kazni mu strežaja ne pripravijo, če nima znabiti še kakega bližnjega dobrega sorodnika, ki je še zdrav. Pa tudi po več bolnikov leži brez pomoči v eni izbici, starci, mladi in otroci; kdaj celó merlič včasih med njimi. Bog pomagaj! noben drug ne more o taki občinski nadlogi pomagati; vlada, učenost, dobrotljivost, vse je preslabo in omaga. V Cerknici je dosti boljši. Zdravniki sicer tje prihajajo, ljudje si pa, kolikor morejo, tudi sami pomagajo, posebno s tem, da eden drugemu zvesto služi in streže; k bolniku hitijo sosede in znanci, ter ga pokrivajo, grejejo in dergajo, ga smerti branijo po vsi moči, in resnično jih tam izmed velicega števila bolnikov malo umerje. Tako so mi Cerkničani pravili; uredskih izkazkov nisem vidil. „Ajzenponarji“ so se večidel poslovili; vém, da jih je komaj deseti del ostalo.

Novičar iz raznih krajev.

Predsednik vladnega svetovavstva baron Kübek, eden naj modrejših avstrijskih državnikov, je 75 let star 11. t. m. poleg Dunaja za kolero umerl. — V Dobrovniku (Ragusa), čeravno ni še kolera huda, je vendar prodajanje vsega sadja in mnogotere zelenjadi prepovedano. — Tistim, kateri véjo gotovo zdravilo zoper kolero, zamorejo zdaj lahko k velikemu premoženju in k veliki časti priti. Akademija pariška je razpisala 100.000 frankov v darilo tistemu, ki vé za takošno zdravilo. Slišali smo že nekterokrat, da v Ljubljani se bahajo nekteri, da imajo gotovo zdravilo zoper kolero; ljudje jim sicer tega ne verjamejo; al kmalo bo pravde konec: naj sežejo le po tistih 100.000 frankih, — potem jim bojo že verjeli. Le bojimo se, da še ne bo ne — frankov ne — častí! Kdor že zdaj terdi, da vé za gotovo zdravilo kolere, je zlo podoben odpušenemu šlezvik-holjstajnskemu stotniku Theurer-u, ki je ravno sedaj v Altenburgu bukvice na svetlo dal, v kterih razodeva gotov vzrok krompirjeve bolezní in kako jo ozdraviti (Grundursachen der Kartoffelkrankheit und deren Heilung). Kaj nek pravi ta modri mož? „Da ljudje cigare kadé in končike mečejo po tleh; ti pridejo na gnoj in tobakova kislina (?! Nikotin) začne vreti v gnoji, kateri se po tem ostrupení; ta strup pride iz gnoja v krompir, in tako zbolí. Naj se le prepovejo cigare in krompirjeve bolezní bo konec! Vse to je natisnjeno v omenjenih bukvicah; ne verjel bi skor, kdor ni sam bral, da je mogoče kaj takega blesti! — Od vojske v Krimu so vse tiste novíce gotove, ki smo jih zadnjič omenili; poterdile so jih telegrafne naznanila iz Pariza, Londona in Petrograda. Pelissier piše: „Malakov je naš; Karabelnaje in južne strani Sevastopolja ni več; bitva je bila silna, zato smo zgubili res veliko ljudi“. Angleški general Simpson pravi: „Sevastopolj je v rokah zaveznikov; Rusi so pokončali vse magacine, mesto so sožgali in zapustili južno stran, ki se prav za prav mesto imenuje; vse ladije so ponoči sožgali, le trojnih parobrodov ne, ki še plavajo v luki; most med južno in severno stranjo mesta so poderli“. Gor-

šakov sam je pisal v Petrograd 10. t. m. sledeče: „Čeravno je armada sevastopoljska sterpela peklenški ogenj sovražnika in je šestkrat odbila napad njegov, ga vendar ni mogla segnati iz Malakova; verli naši vojaki marširajo ravno sedaj proti severni strani mesta; na južni strani ne bo sovražnik nič družega našel kot kervave razvaline“. — Ko so v Pariz in London to novíco zvedili, so v cerkvah peli „zahvalno pesem“ in obe mesti ste bile razsvitljene. Vse radovedno poprašuje: kaj bo sedaj? — pa nobeden ne vé odgovora. Veliko sicer so zavezniki dosegli s tem, kar se je 8. in 9. t. m. zgodilo, al sevastopoljske terdnjave še niso vse v njih rokah, in severne, kamor so sedaj Rusi se umaknili, so nad južnimi in strahujejo te nižje ležeče. Ako hočejo zavezniki vés Sevastopolj imeti, morajo na severni strani ravno to začeti, kar so skozi celo leto počenjali na južni. Prihodnost bo učila, kaj bo. Pelissier je v zahvalo te zmage v maršala povzdignjen. — Tisti hudodelnik, ki je hotel unidan cesarja Napoleona vstreliti, je mlad Francoz in se piše Bellemare; že dvakrat je bil od leta 1851 v ječi; prec pri prvem izpraševanju je obstal, da že 4 leta ima namen cesarja umoriti. — Med Carigradom in Parizom je telegraf že dodelan. — Življenje sv. očeta papeža je bilo spet v nevarnosti. Zunaj mesta iz kočije stopivši so se sprehajali po cesti, kar priderjajo plahi konji z vozom do njih, da so se komaj ognili na stran; sumi se, da je kočijaž nalaš to storil, ker je bil že enkrat v prekucijske homatije zapleten. — Tudi Švajcc, kjer še nikdar ni bila, je kolera sedaj obiskala.

O 24. godu.

„Kaj stojé oziraš se nazaj od tod?“
Gledam, kak je dolga od zibeli pot.

Dvajset let in štiri, naglo ste pošlè!
Al jih bom doživel toľko še in še?

Enkrat pot to možko meril sem od spred,
„To bo dolga, preden konec bo dospét!“

Danes se dozdeva kratka mi na moč,
Kakor jo prehodil bil bi eno noč.

Ki je hitro tekél, stekel se je dan,
Ki ko polž je lezel, stečen je, končan.

Gledam na pretekla leta le nazaj,
Milo se mi dela, sam ne vem zakaj,
Mož sem, al otročji čas si le želim.
In okó, da gledal kot otrok sem ž njim,

In pa pamet, da bi ko takrat umél,
In serce, da vsem bi ko takrat verjél,

In ljudi ko mislil sem si jih takrat,
Da bi vsak' mu upal kakor bratu brat,

Kakor bratom bratje. — Lepa, prazna reč!

V grob so te polož'li, vem, za zmiraj leč. M. V.

Stan kursa na Dunaji 13. septembra 1855.

Obligacije	5 %	76 fl.	Esterhaz. srečke po 40 fl.	72 1/2 fl.
državnega	4 1/2 %	67 „	Windšgrac. „	20 „ 26 „
dolga	4 %	60 3/4 „	Waldstein. „	20 „ 25 „
	3 %	47 „	Keglevičeve „	10 „ 10 1/8 „
	2 1/2 %	37 1/4 „	Cesarski cekini.	5 fl. 14
Oblig. 5 % od leta 1851		85 1/2 „	Napoleondor (20 frankov)	8 fl. 50
Oblig. zemljiš. odkupa 5 %		67 „	Suverendor	15 fl. 30
Zajem od leta 1834		229 „	Ruski imperial	9 fl. 10
„ „ 1839		122 3/4 „	Pruski Fridrihsdor	9 fl. 25
„ z loterijo od leta 1854		98 1/4 „	Angleški suverendor	11 fl. 6
„ národní od leta 1854		80 3/8 „	Nadavk (agio) srebra:	
			na 100 fl. 14 1/2 fl.	

Loterijne srečke:

na Dunaju } 1. septembra 1855: 59. 1. 13. 89. 27.
v Gradcu } 53. 61. 46. 35. 45.
Prihodnje srečkanje bo na Dunaji in v Gradcu 15. septembra 1855.
V Terstu 12. septembra 1855: 1. 19. 54. 26. 2.
Prihodnje srečkanje v Terstu bo 22. septembra 1855.